

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرشناسه :
عنوان و نام پدیدآور:
مشخصات نشر:
مشخصات ظاهری:
فروست:
شابک:
وضعیت فهرست نویسی:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
شناسه افزوده:
شناسه افزوده:
رده بندی کنگره:
رده بندی دیویی:
شماره کتابشناسی ملی:

فولادپناه، اعظم، ۱۳۶۳-
نهضت عاشورا و تأثیرات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی آن بر جامعه‌ی ایرانی /
تألیف اعظم فولادی‌پناه، مهشید کبیری.
تهران: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی،
۱۳۹۸.
۵۵۴۸ ص.
مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۰۹۷
تاریخ شفاهی؛ ۴۷.
۴۷۰۰۰۰ ریال: ۱-۹۰۱-۹۱۹-۴۱۹-۹۶۴-۹۷۸
فیفا
حسین بن علی (ع)، امام سوم، ۴- ۶۱ ق -- سوگواری‌ها
Hosayn ibn' Ali, Imam III, 625-680 -- Laments
عاشورا -- تأثیر
Tenth of Muharram -- Influence
شیعیان -- جنبش‌ها و قیام‌ها
Shiites -- *Protest movements
جنبش‌ها و قیام‌ها -- ایران -- تاریخ
Insurgency -- Iran -- History
ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ -- علل
Iran -- History -- Causes -- Islamic Revolution, 1979
کبیری، مهشید، ۱۳۶۳-
مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی
BP ۴۱/۷۶ /۵/۹ف۹ن۹ ۱۳۹۷
۲۹۷/۹۵۳۴
۵۵۴۷۴۴۵

نهضت عاشورا و تأثیرات سیاسی، اجتماعی
و فرهنگی آن بر جامعه‌ی ایرانی

گرامیداشت
چهلمین‌الگرد
پیروزی انقلاب‌الاله

عنوان: نهضت عاشورا و تأثیرات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی آن بر جامعه‌ی ایرانی

تالیف: اعظم فولادی‌پناه، مهشید کبیری

نوبت چاپ: اول، بهار ۱۳۹۸

شمارگان: ۱۰۰۰ قیمت: ۴۷۰۰۰ تومان

حروف‌چینی و لیتوگرافی: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صحافی: چاپخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک: ۱- ۹۰۱-۹۱۹-۹۶۴-۹۷۸

ISBN: 978-964-419-901-1

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، نرسیده به میدان قدس، روبه‌روی پمپ بنزین اسدی، پلاک ۱۹۵۴،

مرکز اسناد انقلاب اسلامی. صندوق پستی ۱۹۳۹۵/۳۸۹۶ تلفن: ۲۲۲۱۱۱۹۴ تلفکس: ۲۲۲۱۱۱۷۴

www.irdc.ir

این اثر یکی از موضوعات «طرح
تدوین تاریخ انقلاب اسلامی» است
که در مرکز اسناد انقلاب اسلامی
تهیه شده و کلیه حقوق آن برای
مرکز محفوظ می‌باشد.

فهرست مطالب

۱۷.....	مقدمه
۱۹.....	پیشگفتار
۲۳.....	فصل اول: قیام‌های شیعی متأثر از نهضت حسینی
۲۵.....	مدخل
۲۶.....	قیام سیستان
۲۷.....	واقعه‌ی حَرّه (قیام حره)
۲۸.....	قیام تواین
۲۸.....	قیام مختار ثقفی
۲۹.....	قیام زید بن علی بن الحسین (ع)
۳۰.....	قیام یحیی بن زید
۳۱.....	قیام‌های دوره‌ی عباسیان
۳۲.....	قیام نفس زکیّه
۳۳.....	قیام حسین بن علی (شهید فَخّ)
۳۴.....	قیام یحیی بن عبدالله
۳۴.....	قیام‌های شیعی عهد مأمون و ولایت‌عهدی امام رضا(ع)
۳۵.....	قیام ابوالسرایا و ابن طباطبا

- قیام زیدبن موسی بن جعفر(ع) (زیدالنار)..... ۳۵
- قیام ابراهیم بن موسی بن جعفر(ع)..... ۳۶
- قیام حسین بن حسن (ابن افضس)..... ۳۷
- قیام محمد دیباج..... ۳۷
- قیام محمدبن قاسم..... ۳۸
- قیام یحیی بن عمر..... ۳۹
- فصل دوم: عزاداری سیدالشهدا (ع) از آغاز تا پایان دوره‌ی زندیه..... ۴۱**
- اولین عزاداری‌ها برای امام حسین(ع)..... ۴۳
- علویان در طبرستان؛ گسترش تشیع و فرهنگ عاشورا..... ۴۴
- رسمی شدن مراسم عاشورا در عهد آل بویه..... ۴۵
- عزاداری فاطمیان و حمدانیان..... ۴۸
- جلوگیری از عزاداری سیدالشهدا (ع) در دوره‌ی غزنویان..... ۴۹
- خوارزمشاهیان..... ۴۹
- عزاداری امام حسین(ع) در دوره‌ی ایلخانان..... ۵۰
- سربداران..... ۵۰
- تیموریان..... ۵۲
- صفویه..... ۵۲
- شیوه‌های عزاداری در دوره صفویان..... ۵۳
- ۱- روضه‌خوانی و مرثیه‌سرایی..... ۵۳
- ۲- تعزیه و شبیه‌خوانی..... ۵۳
- ۳- پرده‌داری و شمایل‌گردانی..... ۵۴
- ۴- سینه‌زنی و زنجیرزنی..... ۵۴
- ۵- سخنرانی مذهبی..... ۵۵
- ۶- قربانی..... ۵۵

۵۵	۷- سوزاندن پیکره‌ی قاتلان امام حسین(ع).....
۵۶	هیئت‌های عزاداری در دوره صفویه
۵۷	حضور زنان در عزاداری.....
۵۸	عزاداری امام حسین(ع) در دوره‌ی افغان‌ها، افشاریه و زندیه
۵۹	فصل سوم: قاجاریه و عزاداری سیدالشهداء(ع).....
۶۱	عزاداری در عهد قاجار
۶۱	دوره‌ی فتح‌علی‌شاه؛ گسترش تعزیه و شبیه‌خوانی
۶۳	دوره ناصرالدین‌شاه
۶۶	رسم چهل و یک منبر.....
۶۶	عزاداری در اندرونی
۶۷	عزاداری در دوره مظفرالدین‌شاه
۶۸	عمومیت یافتن مراسم شام غریبان در عهد مظفری.....
۶۸	مجالس عزاداری امام حسین(ع) و تأثیر آن در پیروزی انقلاب مشروطه.....
۷۴	محمدعلی‌شاه
۷۶	ثقة‌الاسلام تبریزی شهید روز عاشورا
۷۸	عزاداری در دوره‌ی احمدشاه
۸۱	فصل چهارم: عزاداری سیدالشهداء(ع) در دوره‌ی رضاخانی.....
۸۳	استعمار و رضاخان
۸۷	قدرت‌یابی رضاشاه و محدود ساختن روحانیان و علما.....
۹۲	ممنوعیت کامل عزاداری.....
۹۲	تقابل علما و رضا شاه
۹۷	مجالس عزاداری مخفی
۹۹	بی‌اثری ممنوعیت عزاداری در دوره‌ی رضاخانی

فصل پنجم: محرم در سال‌های ۱۳۲۰-۱۳۴۰ ش.....	۱۰۱
سیاست مذهبی محمدرضا پهلوی	۱۰۳
کنترل مجالس سوگواری پس از شهریور ۱۳۲۰	۱۰۷
محرم و حوادث سیاسی سال‌های ۱۳۲۰-۱۳۴۰ ش	۱۰۸
جمعیت فدائیان اسلام و محرم	۱۰۸
الگوگیری سیدمجتبی نواب صفوی از قیام امام حسین (ع)	۱۱۴
محرم و نهضت ملی	۱۱۷
رژیم پهلوی و عزاداری سیدالشهدا از ۱۳۳۲ - ۱۳۴۰ ش	۱۱۹
فصل ششم: محرم و نهضت امام خمینی	۱۲۱
تقابل علما و روحانیان با سیاست‌های ضد دینی شاه	۱۲۳
سرکوب عزاداران در مدرسه‌ی فیضیه	۱۲۷
مراسم چهلم فاجعه‌ی فیضیه	۱۳۳
روضه‌ی فیضیه	۱۳۵
بازسازی مدرسه‌ی فیضیه	۱۳۶
فصل هفتم: آغاز نهضت	۱۳۹
محرم ۱۳۴۲	۱۴۱
اقدامات ساواک و نیروهای امنیتی	۱۴۴
سخنرانان نهضت	۱۴۷
حجت‌الاسلام محمدتقی فلسفی	۱۴۸
آیت‌الله سید عبدالحسین دستغیب	۱۵۲
آیت‌الله سید محمود طالقانی	۱۵۴
حجت‌الاسلام سید عبدالکریم هاشمی نژاد	۱۵۶
آیت‌الله شیخ فضل‌الله مهدی‌زاده محلاتی	۱۵۷
حجت‌الاسلام شیخ علی اصغر مروارید	۱۵۹

- آیت‌الله مرتضی مطهری ۱۵۹
- حجت‌الاسلام شیخ حسن خندق‌آبادی ۱۶۰
- حجت‌الاسلام محمدجواد باهنر ۱۶۰
- آیت‌الله سید حسن طاهری خرم‌آبادی ۱۶۰
- فعالیت‌های هیئت‌های مؤتلفه در محرم ۱۳۴۲ ۱۶۱
- نوحه‌ها و شعارها ۱۶۵
- اوضاع تهران ۱۶۷
- قم و محرم ۱۳۴۲ ۱۷۲
- ۱- هیئت مسجد جمعه در محله‌ی آذر: ۱۷۳
- ۲- هیئت محله‌ی چهل‌اختران: ۱۷۴
- ۳- هیئت کوچه‌ی حکیم: ۱۷۴
- تظاهرات عزاداران تهرانی در عاشورای سال ۴۲ ۱۷۶
- مراسم عاشورای ۱۳۴۲ در قم ۱۸۵
- سخنرانی امام خمینی در فیضیه ۱۸۵
- دستگیری امام خمینی ۱۹۲
- قیام ۱۵ خرداد تهران ۱۹۶
- بازار و قیام ۱۵ خرداد ۱۹۹
- دانشجویان و ۱۵ خرداد ۲۰۴
- قیام ۱۵ خرداد و مؤتلفه ۲۰۵
- طیب حاج‌رضایی ۲۱۰
- حاج اسماعیل رضایی ۲۱۳
- ادامه‌ی اعتراضات ۲۱۶
- شهدای ۱۵ خرداد ۲۱۷
- قیام ۱۵ خرداد در ورامین ۲۱۷
- قیام ۱۵ خرداد در شهری ۲۲۳

۲۲۵.....	قیام ۱۵ خرداد در قم.....
۲۳۰.....	قیام ۱۵ خرداد در شیراز.....
۲۳۴.....	قیام ۱۵ خرداد در تبریز.....
۲۳۹.....	قیام ۱۵ خرداد در مشهد.....
۲۴۰.....	قیام ۱۵ خرداد در همدان.....
۲۴۲.....	قیام ۱۵ خرداد در کاشان.....
۲۴۳.....	قیام ۱۵ خرداد در خمین.....
۲۴۴.....	قیام ۱۵ خرداد در رشت.....
۲۴۴.....	نتایج قیام ۱۵ خرداد.....
۲۴۹.....	فصل هشتم: محرم و نهضت در سال‌های ۱۳۴۳-۱۳۴۴ ش.....
۲۵۱.....	محرم سال ۱۳۴۳.....
۲۵۷.....	عاشورای ۱۳۴۳.....
۲۵۹.....	محرم سال ۱۳۴۴.....
۲۶۳.....	فصل نهم: محرم، وعاظ و اماکن مذهبی.....
۲۶۵.....	محرم نماد انقلاب اسلامی.....
۲۶۸.....	نقش روحانیان و وعاظ انقلابی در پیشبرد نهضت امام خمینی.....
۲۷۳.....	ماجرای کتاب شهید جاوید و تفرقه در بین روحانیان و مبارزان.....
۲۷۶.....	تعاملات رژیم با وعاظ انقلابی در سال‌های ۱۳۴۴-۱۳۵۷.....
۲۹۹.....	نقش مساجد در نهضت امام خمینی.....
۳۱۹.....	هیئت‌ها و نهضت اسلامی.....
۳۳۹.....	فصل دهم: محرم در سال‌های ۱۳۵۶-۱۳۵۷ ش.....
۳۴۱.....	محرم ۱۳۵۶.....
۳۴۸.....	تظاهرات عاشورا سال ۱۳۵۶.....

۳۵۰.....	واکنش رژیم به اعتراض مردم در محرم ۱۳۵۶
۳۵۲.....	محرم ۱۳۵۷
۳۵۶.....	اول محرم
۳۶۲.....	دوم محرم
۳۶۳.....	سوم محرم
۳۶۴.....	چهارم محرم
۳۶۵.....	پنجم محرم
۳۶۶.....	ششم محرم
۳۶۸.....	هفتم محرم
۳۶۹.....	هشتم محرم
۳۷۳.....	شب تاسوعا
۳۷۵.....	تظاهرات روز تاسوعا
۳۸۱.....	اصفهان
۳۸۱.....	مشهد
۳۸۲.....	شیراز
۳۸۳.....	آذربایجان
۳۸۵.....	قم
۳۸۶.....	خمین
۳۸۶.....	کاشان
۳۸۷.....	مازندران
۳۸۸.....	خوزستان
۳۸۸.....	کرمانشاه
۳۸۹.....	سمنان
۳۹۰.....	تظاهرات روز عاشورا
۴۰۱.....	اصفهان

- مشهد ۴۰۲
- آذربایجان شرقی و غربی ۴۰۲
- فارس ۴۰۳
- قم ۴۰۴
- خمین ۴۰۵
- اراک ۴۰۶
- کاشان ۴۰۶
- مازندران ۴۰۶
- زنجان ۴۰۷
- همدان ۴۰۸
- کرمانشاه ۴۰۸
- خوزستان ۴۰۸
- تایل ۴۱۰
- واکنش امام خمینی به تظاهرات روز عاشورا ۴۱۱
- انعکاس تظاهرات تاسوعا و عاشورا از سوی رسانه‌های گروهی ۴۱۳
- پیامدها ۴۱۵
- حوادث مهم یعد از عاشورا تا اربعین ۱۳۵۷ ۴۱۷
- اربعین حسینی (۲۹ دی ۱۳۵۷) ۴۲۵
- شیراز ۴۳۳
- تبریز ۴۳۳
- مشهد ۴۳۴
- اصفهان ۴۳۴
- کرمانشاه ۴۳۵
- خوزستان ۴۳۵
- قم ۴۳۵

۴۳۹	نتیجه گیری
۴۴۱	اسناد و تصاویر
۴۵۹	کتابنامه
۴۸۱	نمایه

مقدمه

نهضت عاشورا به دلیل ماهیت اسلام‌خواهی، عدالت‌طلبی و ظلم‌ستیزی همواره الهام بخش انقلابیون و حرکت‌های اصلاحی در طول تاریخ بوده است و بدون تردید نهضت امام خمینی (ره) یکی از پرفروغ‌ترین آن حرکت‌هاست که در تاریخ معاصر ایران جلوه‌گری می‌کند.

در منظومه‌ی فکری امام خمینی (ره)، فرهنگ عاشورا گنجینه‌ی عظیم سیاسی - دینی و پشتوانه‌ی فرهنگ غنی و انسان‌ساز تشیع بود. ایشان با بهره‌گیری از آموزه‌های عاشورا به احیای دین رسول‌الله (ص) پرداختند و حماسه‌ی حسینی را اساس قیام خود قرار داد. بدین ترتیب نگرش سیاسی به حادثه‌ی کربلا و درس‌آموزی از قیام عاشورا سرلوحه‌ی دعوت امام خمینی (ره) و همفکران ایشان قرار گرفت و از آن پس عاشورا دیگر یک حادثه‌ی تاریخی صرف نبود، بلکه به محور بسیج مردم برضد رژیم طاغوت بدل شد.

در این دوران مساجد، تکایا، حسینیه‌ها و خیمه‌های عزاداری امام حسین (ع) به‌عنوان مهم‌ترین رکن فعالیت نیروهای انقلاب و بیداری مردم از مفساد حکومت پهلوی و سازماندهی آنان برای راهپیمایی، تظاهرات و فعالیت‌های انقلاب اسلامی محسوب می‌شد و مردم نیز تحت تأثیر نهضت عاشورا، روحیه‌ی شهادت‌طلبی و ایثار امام حسین (ع) و یارانش را مجدداً در خاطره‌ها تکرار کردند و با شعارهای «الله‌اکبر» و «توپ، تانک، مسلسل دیگر اثر ندارد» با تانک‌ها و مسلسل‌های رژیم ستمشاهی مقابله کرده و سرانجام توانستند در ۲۲ بهمن ماه ۱۳۵۷ رژیم پهلوی را ساقط نمایند.

تاریخ شفاهی محرم و انقلاب اسلامی با هدف گردآوری و تدوین خاطرات مبارزان

مسلمانی که با تأسی از آموزه‌های نهضت سیدالشهدا(ع) و زیر لوای رهبری امام خمینی(ره) در به‌ثمر رسیدن انقلاب اسلامی نقش آفرین بوده‌اند، تالیف شده است. تا بدین شکل گوشه‌ای از فعالیت‌ها و مجاهدت‌های مبارزان مسلمان و تأثیرات نهضت حسینی در به‌ثمر رسیدن انقلاب اسلامی در تاریخ معاصر ایران ثبت و ضبط گردد.

در پایان ضمن تشکر از محققان ارجمند سرکار خانم اعظم فولادی‌پناه و سرکار خانم مهشید کبیری از جناب آقای دکتر مرتضی میردار معاون محترم تاریخ شفاهی، جناب آقای جواد عربانی مدیر محترم گروه تاریخ شفاهی و سایر همکاران محترم در معاونت تاریخ شفاهی و مؤسسه‌ی فرهنگی و هنری قدردانی می‌شود.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی

پیشگفتار

بسیاری از اصحاب طراز اول رسول مکرم اسلام (ص) در زمانی کوتاه پس از رحلت ایشان با انحراف از سیره‌ی پیامبر و با خودکامگی و خودپسندی جامعه‌ی اسلامی را به سوی سقوط کشاندند. نخبگانی که نماد شجاعت و فداکاری برای دین بودند و سوابقی درخشان در کارنامه داشتند، ناگوار و ناگاه، سرمایه‌ی گرانبهای خویش را در راه مواجهه با حقّ به تاراج سپردند.

آن دسته از یاران پیامبر (ص) که به مقابله با علی علیه‌السلام برخاستند یا از یاری او در فتنه‌های زمان حکومتش دریغ ورزیدند و سکوت و قعود را برگزیدند، کم‌تعداد نبودند، سقوط نخبگان در دوره علی (ع) با شتاب بیشتری در جریان بود و فعالیت‌ها و هشدارهای ایشان نیز نتیجه‌ای نداد و بخشی از جامعه‌ی اسلامی در زیر لوای سه گروه از منحرفان (ناکثین، مارقین و قاسطین) به مخالفت با علی (ع) پرداختند. ریزش این گروه‌ها، برآیند نفاق، حسد، حقد و کینه، گریز از عدل، بی‌خردی و کج‌فهمی بود. بدین‌سان با شهادت علی (ع)، صاحب نامان دوران پیامبر (ص) با کج‌فهمی و نادانی خود عدالت و حکومت اسلامی را از جریان خود منحرف ساختند و کار را بدانجا رساندند که امام حسین (ع) بنابر وظیفه‌ی دینی و با پیام اصلاح امت جد خود در نینوا به مقابله با مسلمانانی حاضر شد که به تفسیر خودخواسته از دین اسلام پرداخته بودند و گویی این آیه شریفه: «أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ»^۱ را به کلی از یاد برده بودند و کج‌روی از دین خدا را عین ثواب می‌دانستند.

۱. سوره عنکبوت، آیه ۲

امام حسین (ع) در تشریح اوضاع امت اسلامی به همین مسئله اشاره داشته و کج‌روی‌هایی که باعث انحراف در بین جامعه‌ی اسلامی شده است را در نامه‌ای خطاب به مردم بصره گوش زد کرده و می‌فرماید: «انا ادعوكم الى كتاب الله و سنة نبيه فان السنة قد اميتت والبدعة قد احببت فان تسمعوا قولی اهدکم الى سبيل الرشاد؛ شما را به کتاب خدا و سنت پیامبرش می‌خوانم. سنت میرانده شد و بدعت زنده گشت. اگر سخنم را بشنوید به راه نیکبختی رهنمونتان خواهم شد.»^۱

اما امت رسول خدا(ص) که گویی کور و کر شده بودند و هیچ نمی‌شنیدند تا بدانجا پیش رفتند که در مقابل مظهر حق و حقیقت شمشیر کشیدند، گویی به کج‌روی و انحرافات باب‌شده توسط زعمای منحرف قوم خود عادت کرده و از سختی و مشقت بازگشت به سوی راه راست گریزان و چیزی جز از میان برداشتن حقیقت را در ذهن نمی‌پروراندند، اما امام حسین تنها با کلامی راه راستین اسلام را به آنان گوشزد کرد: «ان کان دین محمد لم یستقن الا بقتلی و فیا سیوف خذینی؛ اگر دین به جا نمی‌ماند، جز با کشته‌شدن من، پس ای شمشیرها مرا دریابید به خاطر اینکه من فدای دینم هستم».

قیام حضرت، نمادی از احساس مسئولیت و واکنشی در قبال سرنوشت جمعی مسلمانان بود و این همان امر به معروف و نهی از منکر است که در جای جای سخنان حضرت از ابتدا تا انتهای نهضت به چشم می‌خورد که معروف‌ترین فراز آن در ابتدای قیام این چنین است: «ارید ان آمر بالمعروف وانهی عن المنکر؛ من خواستار آنم که به معروف امر کنم و از منکر نهی نمایم.»

این پیامی بود که امام حسین با دست شستن از جان خود در طول تاریخ به یزیدیان زمان گوشزد نمود؛ پیامی که منحصر به زمان نیست، بلکه این پیام، پیامی جاوید و ابدی است و فراتر از محدوده زمان و مکان است، هر جا و در هر جامعه‌ای که به حق عمل نشود و از باطل خودداری نشود، بدعت‌ها زنده، و سنت‌ها نابود شود، هر جا که احکام خدا تغییر و تحریف یابد و حاکمان و زمامداران با زور و ستمگری با مردم رفتار کنند، در هر جامعه‌ای که ویژگی‌های جاهلیت را داشته باشد آن جامعه، جامعه‌ای یزیدی بوده و

۱. برگرفته از نامه امام حسین علیه السلام به مردم بصره

مبارزه و مخالفت با مفسد و آلودگی‌ها و آمران و عاملان آن، کاری حسینی خواهد بود. به‌گونه‌ای که امام خمینی (ره) با این فرض که وظیفه‌ی هر مسلمان، فعالیت در راه تشکیل حکومت اسلامی و بازگرداندن ارزش‌های فراموش‌شده‌ی دین رسول خدا (ص) به مسیر اصلی خود بود، نهضت اسلامی را بر ضد رژیم پهلوی با کمک بسیاری از شاگردان خود (که بعدها جزء هسته‌ی اصلی نخبگان سیاسی - مذهبی کشور شدند) را آغاز نمود و در این راه تا سرنگونی رژیم پهلوی ایستادگی کرد.

در واقع به جرأت می‌توان انقلاب اسلامی ایران را پرتوی از انقلاب حسینی در روز عاشورا به شمار آورد به‌گونه‌ای که اهداف، انگیزه‌ها، شعارها، شعورها و حتی زمان و مکان شروع جنبش عظیم مردم ایران شاهدی بر این مدعاست. نجات اسلام، احیاء ارزش‌های نبوی، مبارزه و مقاومت در برابر ظلم و ستم و تسلیم‌نشدن در برابر زورمداران و زیرپرستان، اقامه‌ی امر به معروف و نهی از منکر و استقرار حکومتی مبتنی بر احکام و آموزه‌های اسلام ناب محمدی (ص) از جمله الهامات ارزنده‌ای است که انقلاب اسلامی ایران به رهبری مردی از تبار اهل بیت و سیدی از سلاله زهرای مرضیه (س)؛ امام خمینی (ره) از خروش انقلابی و خونین حسین بن علی (ع) در صحرای کربلا بهره گرفته است. انقلابی که از همان ابتدا با الگوگیری از حادثه‌ی سرخ کربلا تولد یافت و این گرایش ناب را همچنان در تمام مسیر پر فراز و نشیب و حتی در برابر سنگین‌ترین تهاجمات حفظ نمود.

پژوهش حاضر در تلاش است با وجود گستردگی محدوده‌ی زمانی تحقیق (۶۱-۱۳۹۹ق) علاوه بر بهره‌مندی از کتب پژوهشی و مطالعات کتابخانه‌ای با استفاده از خاطرات و مصاحبه‌های آرشیویی موجود در مرکز اسناد انقلاب اسلامی و با شیوه‌ی تاریخ شفاهی گوشه‌ای از تحولات تاریخ معاصر ایران که سخت متأثر از نهضت اباعبدالله الحسین (ع) بوده را ثبت کرده و در اختیار آیندگان قرار دهد.

این اثر در ده فصل تبویب و تنظیم شده است. فصل اول با عنوان «قیام‌های شیعی متأثر از نهضت حسینی» به واکنش‌های قهری شیعیان در مواجهه با ظلم و ستم خاندان‌های حکومت‌گر بنی‌امیه و بنی‌عباس و سرانجام آنها می‌پردازد. فصل دوم این کتاب به تاریخچه‌ی مختصری از چگونگی برپایی عزاداری برای اباعبدالله حسین (ع) از سال ۶۱ ق تا دوران زندیه اشاره

دارد. «قاجاریه و عزاداری سیدالشهداء(ع)» عنوان سومین فصل از این کتاب است. فصل چهارم به روند عزاداری‌ها در دوره‌ی پهلوی اول می‌پردازد و در آن به موضوعاتی چون سیر قدرت یابی رضا شاه در ایران، شیوه‌های وی در محدود ساختن روحانیان و علما در کشور و در نهایت به ممنوع‌شدن عزاداری و همچنین برپایی مجالس مخفی عزاداری برای سالار شهیدان در این دوره نگاهی دارد. فصل پنجم «محرم در سال‌های ۱۳۲۰-۱۳۴۰ش» با ذکر حوادثی چون ورود متفقین به ایران و خروج رضا شاه از کشور در شهریور ۱۳۲۰ش آغاز و با بررسی سیاست‌های مذهبی محمدرضا پهلوی در قبال مجالس سوگواری امام حسین (ع) و تأثیرات نهضت حسینی بر حوادث سیاسی دهه‌ی سی به پایان می‌رسد. فصول ششم و هفتم این کتاب تاریخ شفاهی، روایت‌گر حوادث سیاسی- اجتماعی سال‌های ۱۳۴۰-۱۳۴۲ش است. حوادثی که با آغاز نهضت امام خمینی(ره) به وقوع پیوست و در بطن خود حوادث و قضایایی چون تصویب لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی و تقابل علما با رژیم پهلوی، حمله به مدرسه‌ی فیضیه، برپایی تظاهرات تاریخی روز عاشورا در تهران و در نهایت قیام ۱۵ خرداد را در پی داشت. فصل هشتم این کتاب به عزاداری‌های سیاسی در ماه‌های محرم سال‌های ۱۳۴۳-۱۳۴۴ نگاهی دارد. فصل نهم این پژوهش به نمادهای انقلاب اسلامی می‌پردازد و به دنبال آن است تا گوشه‌هایی از فعالیت‌های سیاسی روحانیان و وعاظ را از یک سو و از سوی دیگر نقش مساجد، هیئات مذهبی و حسینیه‌ها در نهضت امام خمینی(ره) را تبیین کند. فصل دهم به‌عنوان آخرین فصل و با نام «محرم در سال‌های ۱۳۵۶-۱۳۵۷ش» به فعالیت‌های مبارزان در واپسین سال‌های عمر رژیم پهلوی اشاره دارد. در این فصل سعی شده روایتی از تظاهرات روز عاشورای سال‌های ۱۳۵۶ و ۱۳۵۷ در تهران و سایر شهرستان‌ها که در واقع مهر باطلی بر نظام پوسیده رژیم زد، مورد بازخوانی قرار گیرد.

نگارش اثر حاضر را مدیون لطف خداوند منان و عنایت حضرت سیدالشهدا (ع) هستیم، اما شایسته است در کنار آن سپاسگزار عزیزانی باشیم که از آغاز طرح تا پایان آن همواره یاورمان بودند و همراهی علمی‌شان را لحظه‌ای از ما دریغ نکردند. جناب آقای دکتر مرتضی میردار در معاونت تاریخ شفاهی و جناب آقای جواد عربانی در زمره‌ی بزرگوارانی هستند که بی‌همراهی‌شان تألیف این اثر به سرانجام نمی‌رسید. سپاسگزارشان هستیم.